

Haritacılıkta kitaplar

A) Ana yurttta :

C umhuriyetin onuncu yıl dönümü bütün hayatımızda görmediğimiz bir bayram oldu. Unutulmayacak hatıralar bıraktı. Devam üzre çalışmamız için millete ve milleti idare eden devlet idarelerine yeni hızlar verdi. Bir çok eserler ile, yapılmış işler kadar yapılacak işlerde de alınacak istikametler sarahaten anlaşıldı. Matbuatımızın bu husustaki hizmeti nekadardaki taktir edilirse azdır.

Devlet daireleri de kendi on yıllık gayretlerinin mükâfatı olan neticelere dair kitaplar çıkardılar. On yılda nekadar ileri gittiğimizi toplu bir halde bu eserlerde mutâlaa ederken insanın gönlü bilâ ihtiyar kabarıyor.

Bu meyanda memlekete en büyük ve faideli hizmetleri görmüş olan Nafia vekâletinin; (on yılda Türkiye Nafıası) adlı kitabını en evvel taktir ile ele almak icabeder. Bu kitap, on yılda yapılan büyük ve şayanı hayret Nafia işlerini mefharetle kayıt etmektedir.

Umran ve terakki eserlerini büyük bir ilim, fen, idare ve icra kudretile bilfiil vücuda getirmiş ve bunları güzel risalelerle milletin nazarı itlâna vazetmiş olan büyük Türk evlatlarına minnettar olmak lazımgelir.

(On yılda Türkiye nafıası) adlı eserin her Türk tarafından sevinç ve iftiharla okunacak değeri vardır. Bilhassa haritacılar için bu eser fen ve ilim noktai nazarından başkaca mümtaz bir kıymeti haizdir.

Eser üç cilt üzerine intişar etmiştir. Birinci cilt vekâlet teşkilatı demiryollar inşaatı, ikinci cilt imtiyazlı demir yollarla kara yolları ve köprüler, üçüncü cilt imtiyazlı nafia şirketleri ile sular ve Ankaranın içme suyu ve Nafia bütçesinin gidişi bahislerini ihtiva etmektedir. Her üç kitap çok güzel grafik ve haritalar, nefis fotoğraflarla bezenmiştir.

Bir çok nafi malumattan başka haritacılar bu kitaplarda; eski haritaları tashih edecek ve yeni yaptıkları haritalarda dayanacak salim esaslar bulacaklardır.

Bütün okuyucularımızın Nafianın bu nafi ve kıymetli eserini tedarik edip mutalaa edemiyecekleri düşüncesile askerlik ve haritacılığı alakadar eden bazı kısımlarını iktibas ederek mecmuamıza derç etmeği münaşip bulduk. Bu sayımıza kitabın 1. cildindeki (Cümhuriyet devrinde yapılan demiryolu inşaatı hakkında umumî tafsîlât) sernamesi altında bir kaç değerli sahifeyi ve demir yolları haritasını koymakla iktifa ediyoruz.

Cümhuriyet devrinde yapılan demiryollar:

“ Türkiye cümhuriyetinin memlekette takip eylediği imar siyasetinin en mühim ve muvaffakiyetli safhası demiryol inşaatı sahasında tecelli etmiş ve on seneden az bir zaman zarfında memlekette mühim bir demiryol şebekesi meydana getirmiştir. Merbut (3) numaralı planda Türk vatanı hudutları içinde evvelce yapılmış demiryollarla Cümhuriyet hükûmetinin yaptığı ve yapmasını tasavvur ettiği hatlar ayrı ayrı gösterilmiştir. Bu harita gözden geçirilirse bundan on sene evvelki vaziyetle bu günkü vaziyet arasında ne kadar büyük bir fark olduğu ve memleketin hayatî bir ehemmiyeti haiz bazı kısımları bundan evvel kırık dökük şosalarla ham yollar-
dan başka irtibat vasıtalarından mahrum ve memleketin diğer

kisimlarından tecrit edilmiş bir vaziyette oldukları halde bu gün bunların kısmı azamının çelik hatlarla bağlanmış olduğu görülür.

**Devletçe inşa ettirilmiş ve ettirilmekte olan demiryollarının
29 / 10 / 933 tarihindeki vaziyeti**

Hatların isimleri	Hatların uzun- luğ- ları Km.	İnşaat vaziyetleri				Edevatı muhar- rike ve müte- harrike ile be- raher yapılan masarifi umumiye T. L.
		Ray tersiyatı Km.	İnşaatı bitmiş ray döşenmiş Km.	İnşaatı de- vam inden Km.	Henüz baş- lanmayan Km.	
Samsun - Yıldız	378	378				29,200,000
Ankara - Kayseri	380	380				24,700,000
Kayseri - Sivas	222	222				16,500,000
Kütahya - Balıkesir	252	252				32,600,000
Ulukışla - Boğazköprü	173	173				7,000,000
Irmak - Filyos	391	286	12	50	43	81,000,000
Fevzipaşa - Ergani - Diyarbakır	505	320	27	88	70	
Yekûn	2301	2011	39	138	113	191,000,000
Konsorsyomdan alınmış malzeme bedeli:						14,000,000
Kayseri mebanisi ve Ankara istasyon tevsiatı:						2,200,000
Sivas istasyon mebanisi:						755,000
Yekûn						308,955,000
İnşa edilen idare, etüt, daimî tamirat, tahkimat ve saire masrafları:						37,045,000
Yeni hatlara 10 senede sarfedilen umumî masraflar yekûnu						246,000,000

Bu güne kadar Erzurum mintakası mücerret vaziyeti muhafaza ediyordu. Fakat Sivas - Erzurum ve Divrik - Malatya hatlarının inşaatı son zamanlarda müteahhide ihale ve mukavelesi imza edilmiş olmasına göre 940 senesine kadar bu mintakanın dahi demirle bağlanması temin edilmiş olacaktır.

Hükûmetce inşası tasavvur edilen diğer hatlar planda gösterilmektedir. Bu hatlarla beraber Samsun, Mersin ve Ereğli limanlarının da inşası mutasavverdir. Bunlardan Afyon-Antalya ve Filycs-Ereğli hatları ile Mersin ve Ereğli limanlarının inşaatına yakın bir zamanda başlanacaktır. 924 sendsindenberi hükûmet tarafından inşa ettirilen demiryollar hakkında tafsilât 126. sayfadaki cetvelde gösterilmiştir. Bu cetvel hatların 29 / 10 / 933 Ta. deki inşaat vaziyetini göstermektedir. Cetvelin hulâsası aşağıya kayt olunmuştur:

İnşaatı tamamlanan veya tamamlanmakta olan hatların umumî tulü (2301) kilometre,

Rayı döşenmiş kısımların tulü (2011) kilometre,

İnşaatı bitmiş fakat rayı döşenmemiş kısımların tulü (39) kilometre,

İnşaatı devam eden kısımlar (138) kilometre,

Henüz inşaatı başlanmamış kısımlar (113) kilometredir.

Balâda hulâsa edilen işlere sarfedilmiş olan para (246) milyon lirayı tecavüz etmiştir.

Yukardaki hulâsada yeni ihale edilen ve inşaatına yeni başlanan Sivas - Erzurum ve Malatya iltisakı hatları inşaatı gösterilmemiştir. Bundan başka Diyarbekir hattında Elazize kadar bir şube hattı inşasına başlanmıştır.

Cümhuriyet hükûmeti eski osmanlı imparatorluğundan tevarüs eylediği saha dahilinde ancak 4083 kilometre tulünde demiryol bulmuştur. Hepsi muhtelif imtiyazlı şirketler tarafından yapılmış olan bu demiryolların en eskisi Aydın hattıdır.

Ve bu hatta 1856 senesinde başlamıştır. Bu tarihten itibaren Cümhuriyetin ilanı tarihi olan 1922 senesine kadar geçen 66 sene zarfında 4083 kilometre kadar demiryol yapılabilmiş oluyor ki vasatî olarak beher seneye 60 kilometre isabet eder. Halbuki Cümhuriyet devrinde yapılan demiryolların beher seneye isabet eden miktarı 200 kilometreye baliğ olmaktadır. Eski demiryollar çok ağır şartlarla ecnebilere yaptırılmış olduğu halde yeni hatların kendi paramız ve kendi bilgimizle yapılmış olmaları da Cümhuriyet devrinin iftihara değer muvaffakiyetlerindendir.

Cümhuriyet hükûmeti Ankarada yerleştiği zaman; memleket dahilinde mevcut bulunan bir miktar demiryolunun kısmı azamı garp mıntakasına tesadüf ettiğinden hükûmet memleketin vasat ve garp taraflarının merkez ve sahil ile bağlanmasını temin için evvel emirde Ankara - Sivas ve Samsun - Sivas hatlarının inşasına karar vermiştir.

Bu maksadın temini için 23 / Mart / 924 tarihli bir kanun ile Ankara - Sivas ve Samsun - Sivas hatlarının azamî beş senede yapılması için 95 milyonluk tahsisat verilmiş ve her iki hat inşaatına biri Ankaradan diğeri Samsundan olmak üzere iki istikametten başlanmıştır.

Bundan sonra Bağdat hattının Adanadan ileri kısmının hudut üzerinde kalması dolayısıyla bu hat esas mahiyetini gaybetmiş ve şark mıntakasının ihtiyacını teminden uzak kalmış olduğundan ve aynı zamanda Ergani madeninden bir an evvel istifade edilmesi düşünüldüğünden Fevzi paşadan başlamak, Malatya ve Erganiden geçmek üzere bir taraftan Fevzi paşa - Diyarıbekir hattının; ve diğeri taraftan kömür havzasının memleket dahilile irtibatı için de Irmak - Filyos hattının inşası kararlaştırılmış ve Şubat 927 tarihinde yapılmış bir mukavele ile İsveç gurubuna tevdi edilen bu iki hat inşaatı için de 55 milyon dolarlık bir tahsisat verilmiştir.

Eskişehir - Konya hattı ile İzmir - Kasaba ve temdidi demiryolu arasında iltisak temini için Kütahya - Balıkesir arasında bir hat inşası 924 senesinde düşünülmüş ve Nafia vekâletince evvelâ etüdüne başlatılmış ve 926 senesinde de Kütahyadan itibaren 13,5 kilometrelik birinci kısım inşaatı münakasa ile müteahhide verilerek işe de başlanmıştı. Bu kısmın inşaatı bitmek üzere iken Yülyüs berger inşaat şirketi ile 15/Haz./927 tarihinde aktedilen bir mukavele ile bütün hattın inşaatı bu şirkete tevdi edilmiş ve Ulukışla - Boğazköprü hattı inşaatı dahi bu mukaveleye ithal edilerek her iki hat inşaatı için 65 milyon Rayismarklık bir tahsisat kabul edilmiştir.

Salifüzzikir Ulukışla - Boğazköprü hattı; Konya - Adana hattı üzerinde bulunan Ulukışla istasyonu ile Ankara - Kayseri hattı üzerinde bulunan Boğazköprü istasyonu arasında olup her iki esas hat arasında iltisak temin etmekte ve aynı zamanda Mersin ile Samsunu en kısa istikamette birbirine bağlamaktadır.

Yukarda zikrettiğimiz hatların ikmalî kuvvei karibeye getirildiğinden Sivasa varmış olan hattın Erzuruma doğru temdidi- ne başlamak zamanı gelmiş ve 29/Haz./933 tarihinde yapılan bir mukavele ile hem Sivas - Erzurum hattı ve hem de Divrik - Malatya iltisak hattı müteahhide ihale edilmiştir. İki hat için kabul edilen tahsisat da (58,200,000) liradan ibarettir.

İnşaatı biten veya devam eden hatlar bunlardan sonra inşası düşünülen hatların ön sırasında Filyos - Ereğli ve Afyon - Antalya hatları bulunuyor ki bunlara yakında başlamak muhtemel olduğu yukarda zikredilmişti. Filyos-Ereğli hattı ile birlikte Ereğli limanı da yapılarak bu hat ve liman sayesinde kömür ihracatına büyük mikyasta bir inkişaf temin edilecektir.

Yeni demiryollarımızın inşaatında takip edilen siyasetin esas hatları bundan ibarettir. Şimdiye kadar inşaat, idare, daimî tamirat, tahkimat ve sâireye ceman 246 milyon lira

tahsis ve sarfedilmiş olup inşaatta takip edilen malî sistemlerde aşağıya kayıt edilmiştir.

İlk defa başlayan Ankara - Sivas ve Samsun - Sivas hatlarına; her sene vekâlet bütçesine konulan tahsisattan sarfiyat yapılmak ve inşaatı kısım kısım müteahhitlere ihale etmek suretile devam edilmiştir. İnşaatın mühim bir kısmı bu suretle yapıldıktan sonra 18 Kânunuevvel 926 senesinde aktedilen bir mukavele ile bu iki hattın noksan kısımlarının ikmalî Belçikalı (S. I. T.) şirketine tevdi edilmiş ve bu mukaveleye göre yapılacak inşaat bedelinin % 50 si peşin ve mütebakisinin de muhtelif vadeli ve % 7 faizli bonolarla ödenmesi kararlaştırılmıştır. Fakat her iki hatta işe başlayan şirket teahhütlerini yapamadığından kısa bir zaman sonra mukavelesi feshedilmiş ve inşaatın bakıyesi yine hükûmet marifetile fakat inşaat bedeli yukarıda zikredildiği veçhile kısmen peşin ve kısmen bono ile ödenmek şartı ile ikmal ettirilmiştir.

İsveç gurubu tarafından yaptırılmakta olan Irmak - Filyos, Fevzipaşa - Diyarbekir hatları bu gurupla aktedilen ilk mukaveleye göre : gurup tarafından temin edilecek 55 milyon dolarlık bir kredi ile yaptırılacak ve bu kredinin 16 milyonu mukavele tarihinden itibaren sekiz senede ve mütebaki 39 milyonu da on senede itfa edilmek üzere % 7 faizli bonolar verilecektir.

Bilahara görülen lüzum üzerine ilk mukavele 16/Ağs./928 tarihinde tadil edilerek tediyaatın peşin para ile yapılması esası kabul edilmiş ve her sene bütçeye konulan karşılık nisbetinde inşaata devam edilmiştir. Son senelerde inşaatın bir derece daha tesrii için İsveç gurubunun yaptığı inşaattan bazı kısımlara nakten tediyaat yapıldığı gibi bazı kısımlara da kısmen peşin ve kısmen bono verilmektedir.